

DULKADİRLİ TÜRKMENLERİNİN YURTLARI HAKKINDA

Arif SARI*

Öz: XVI. yüzyılda Osmanlı idaresi altında bulunan göçebe guruplar arasında en kalabalık nüfusa sahip olanlarından biri Dulkadirli Türkmenleriydi. Daba önce Dulkadir Beyliği'nin balkı olduklarından onların asıl yayıldıkları alan Maraş ve Bozok sancaklarıydı. Ancak, bu iki sancağın dışında Orta Anadolu ile Anadolu'nun doğu ve güneyine hatta Batı Anadolu'ya dağılmış çok sayıda Dulkadirli aşireti de vardı. Ayrıca Dulkadirliilerden Bozulus, Yeni İl ve Danişmendli teşekküllerine büyük bir katılım olduğu da dikkate alınırsa Dulkadirli sabası çok daha genişti. Bu çalışmada, yaylak ve kışlak hayatı sürdürdükleri alanlar ile yerleştikleri mahaller birlikte değerlendirilerek Dulkadirli aşiretlerinin yurtları genel hatlarıyla verilmeye çalışılacaktır. Bunun yanı sıra Dulkadirli Türkmenleriyle diğer konar-göçer teşekküller arasındaki bağın ortaya konulması makalenin ikincil hedefidir.

Anahtar Kelimeler: Türkmenler, göçebelik, yurt, Dulkadirli Türkmenleri, Maraş, Bozok

About The Homeland of Dulkadirli Turkmens

Abstract: During the 16th century, Dulkadirli Turkmens were among the nomadic groups with the highest population under the rule of Ottoman Empire. As they were the peoples of Dulkadir Principality before, they mostly spread over Maraş and Bozok Sanjaks. However, in addition to these two sanjaks, there were also many other tribes of Dulkadirli who spread into Central Anatolia, the east and south of Anatolia and even to the West Anatolia. Also, many groups joined in Bozulus, Yeni İl and Danişmendli tribes of Dulkadir Turkmens and when this is taken into consideration, the geographical area of this Dulkadirli Turkmens was more widespread. In this study, the main objective is to provide the main yurts of Dulkadirli Turkmens, by analyzing their summer pastures and winter quarters, as well as the locations they settled in. Secondary objective of the study is to establish the connections between the Dulkadirli Turkmens and other nomadic groups.

Keywords: Turkmens, nomadism, homeland, Dulkadirli Turkmens, Maraş, Bozok

Giriş

Türklerin, Anadolu'yu yurt edinmeleriyle neticelenen batı yönündeki büyük göçlerinin ilk evresi Selçuklu sultanı Tuğrul'un, 1018 yılından itibaren göçebe Türk obalarını Bizans sınırına sevk etmesiyle başladı (Turan 1971: 16). Evvela Bizans

---

* Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi. Ankara / TÜRKİYE. E-posta: arifsari.gazi@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-5820-7296

hududunu taziyik altına almakla yetinen Türkmenler, Malazgirt zaferiyle kendilerine açılan yoldan hızla ilerleyerek bu galibiyetin üzerinden henüz yirmi yıl geçmişken Batı Anadolu kıyılarına değin ulaştılar (Abû'l Farac 1999: 321-323; Cahen 1972: 96-97). Bu süre zarfında onların Anadolu'da çok sayıda beyliğin yanı sıra Selçukluların bir şubelerini de tesis etmeleriyle Ön Asya'ya yaptıkları bu ilk kitlesel göç tamamlandı. Moğol istilası ise Türklerin aynı yönde ve ilkinde göre daha büyük ölçekte bir diğer göçünün nedeni oldu. Bu hadise, bir taraftan Anadolu'daki ilk Türk beyliklerinin ve Selçukluların yıkılışına neden olurken diğer taraftan Moğolların sürüp getirdikleri büyük Türkmen nüfusun katkısıyla, içlerinde Dulkadir Beyliği'nin de olduğu yeni devletlerin kuruluşuna zemin hazırlayan siyasi gelişmeler silsilesini de başlattı (Sarı 2017: 61).

Moğol kuvvetlerinin Anadolu'ya girişi, daha XII. yüzyılda Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Kayseri, Yozgat, Kırşehir, Çankırı ve Eskişehir'i içine alan Orta Anadolu bozkırlarını yurt tutmuş Türkmenleri yerlerini terk etmeye mecbur etti. Onlar ilk olarak Moğollara karşı emin olacaklarını düşündükleri Anadolu Selçuklu hâkimiyetindeki Batı Anadolu topraklarına ilerlemişlerse de Selçuklu sultanları tarafından engellendiler. Selçukluların bu tutumu merkezi hükûmete öteden beri muhalif tavırlarıyla bilinen göçerlere itimat edilmemesindendi. Türkmenlerin, daha önce sultanın otoritesine karşı bir başkaldırı olan Babailer hareketinde yer almaları bu tavrın temel sebebiydi (Ocak 2009: 41).

Selçuklu engeliyle Batı Anadolu'ya ilerlemeleri mümkün olmayan Türkmenler, Moğol baskısını yakinen hissetmeye başladıklarında çareyi Anadolu'nun güneyine ve kuzey Suriye'ye yönelmekte buldular. Bölgenin hâkimi Memlûklerden kendilerinin himaye edilmesi yolunda ricacı oldular. Memlûk Sultanı Baybars, Türkmen aşiretlerine sınırlarını açtı ve onlara Gazze'den itibaren Antakya'dan Sis hudutlarına kadar uzanan Akdeniz sahilini yurtluk olarak verdi (İbn Şeddâd 1941: 155). Böylece Memlûkler, Moğollara karşı savunma hattı teşkil ederlerken Türkmenler de zamanla genişletebilecekleri güvenli bir yurt sahibi oluyordu. Nitekim göçerlerin bir koldan Antep, Halep ve Trablus'u diğer taraftan Erzurum, Bingöl ve Kars yaylaları ile Diyarbakır, Mardin, Urfa ve Halep bölgesindeki kışlakları ele geçirip yurtlarını genişletmeleri de uzun vakit almadı (Gündüz 2009: 87).

Memlûk topraklarından çıkarak kuzey yönünde, Çukurova ve Maraş bölgelerine akınlar düzenleyerek yurdunu genişletmeye çalışan Türkmen beylerinden biri de Dulkadir Beyliği'nin bânisi Karaca Bey'di. Karaca Bey'in İlhanlı idaresindeki Maraş-Elbistan çevresine hâkim olması, hem Türkmen aşiretleri arasındaki şöhretinin hem de Memlûk sultanının kendisine itimadının artmasını sağladı (Koprıman 2002: 471). Memlûk Sultanı Nâsır'ın Karaca Bey'i, fetihlerinin mükâfâtı olarak Türkmen emiri naspettiği 1337 yılı, aynı zamanda Dulkadir Beyliği'nin inkişaf tarihi olarak kabul edilir (Yinanç 1989: 10). Dulkadir Beyliği, 1515'te Alaüddeve Bey'in halliyle fiilen Osmanlı hâkimiyetine girinceye kadar varlığını korudu. Kanunî'nin son Dulkadir beyi Şehsuvaroğlu Ali Bey'in oğullarıyla birlikte katlini emrettiği 1522 yılında beylik bütünüyle tarih sahnesinden çekilmiş oldu (Sümer 1952: 513). Bundan sonra beylikten intikal eden topraklar eski maliklerine izafeten Dulkadir adıyla eyalet haline getirilip Osmanlı taşra teşkilatında yerini alırken, beyliğin konar-göçer ahalisi de Dulkadirli Türkmenleri ismiyle anılmaya başlandı (Şahin 1994: 552-553).

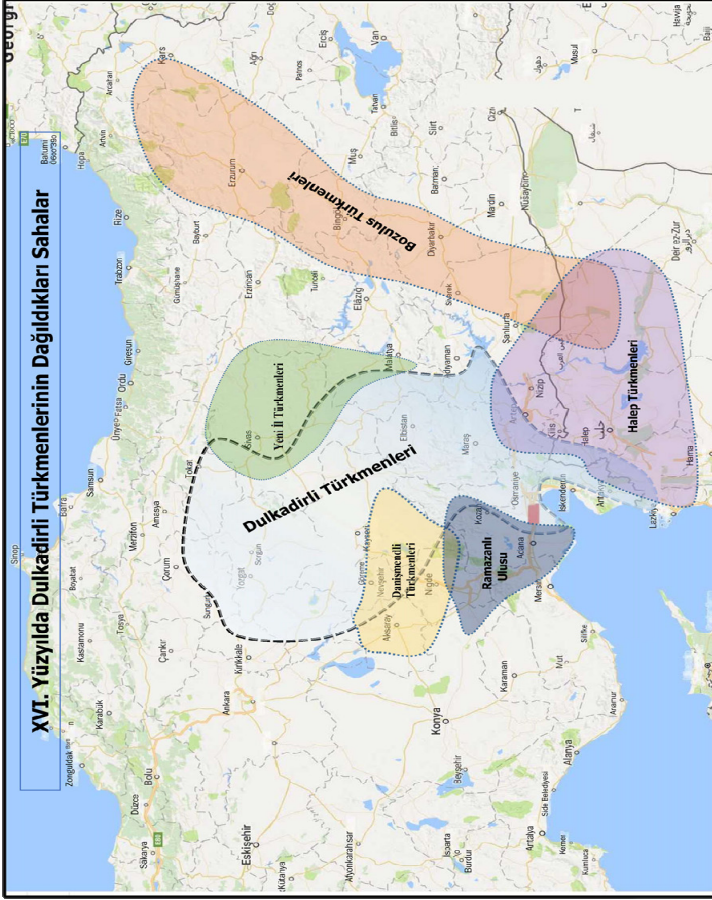
Dulkadirli Aşiretlerinin Yurtları

Yurt tabiri, Yörük ve Türkmen aşiretlerinin yaylak ve kışlak hayatı sürdürdükleri sahayı ifade eder. Onlar, pastoral ekonomiye uygun olarak hayvan sürülerine otlak bulabilmek amacıyla mevsimsel döngüye uygun bir hareketlilikle hayatlarını idame ettirirlerdi. Türkmenlerin, hayvancılığın gereği olarak sürdürdükleri göçler başboş bir biçimde olmayıp muayyen yaylak ve kışlaklar arasında hükümetin bilgisi ve denetimi altında gerçekleşirdi. Onlar hakkında göçebe, göçer, göçerevli, haymâne gibi tabirler kullanılsa da esasen bu yaşam biçimini konar-göçer tabiri daha iyi tarif eder. Türkmenler büsbütün yerleşiklikten uzak olmadıkları gibi tarım ve ticaret benzeri yerleşiklere özgü kabul edilen faaliyetlere de katılırlardı. Bu hususiyet onların yerleşikliği tanıyan, tamamlayan ve uygun şartlar altında kendi ihtiyaçlarıyla yerleşikliğe geçen bir yapıda olmalarını da sağlamıştır. Anadolu'nun özellikle kıy yerleşiminde göçerlerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak derecede tarım yaptıkları mezralarını zamanla köye dönüştürmeleri yaygın bir iskân biçimidir. Bu itibarla Türkmenlerin yurtlarının sınırları tayin edilirken yalnızca onların yaylak ve kışlakları değil aynı zamanda meskûn oldukları mahallerin de dikkate alınması icap eder.

Dulkadirli aşiretlerinin yurtları hakkında bu makalede verilecek malumat da onların XVI. yüzyıl Anadolu'sunda konar-göçerlik ettikleri sahalarla iskân mahallerinin birlikte ele alınmasından ibarettir. Burada Dulkadirli yurtları bölgesel olarak genel hatlarıyla aktarılacaktır. Ayrıca, Dulkadirli'den ayrılarak Bozulus, Danişmendli ve Yeni İl Türkmenlerine dâhil olan aşiretlere değinilerek bu sayede hem Dulkadirli sahasının genişliği hem de farklı konar-göçer teşekküllerin birbirleriyle irtibatları ortaya konulacaktır.

Dulkadirli Türkmenlerinin yurtları hakkında teferruatlı bilgiler Dulkadir Beyliği'nin Osmanlı hâkimiyetine girmesinden hemen sonra yapılan tahrir kayıtlarında yer almaktadır. Bu tahrirler beyliğin ortadan kalkmadan önce hüküm sürdüğü Maraş ile bugünkü Yozgat çevresini kapsayan Bozok sancakları olmak üzere iki bölgeyi havidir. 1522 yılında Dulkadir Beyliği'ne son verilmesinden hemen sonra başlayan bu ilk tahririn Maraş sancağı için olanı 1525 yılında, Bozok sancağı için olanı ise 1529 yılında tamamlanmıştır. Bu iki sancak, Dulkadirli eyaletini meydana getirmekte olup, Dulkadirli aşiretlerinin ekserinin yurtları da bu eyaletin sınırları içerisinde yer almaktaydı. Ancak, Dulkadirli Beyliği'nin varlığını sürdürdüğü yaklaşık iki yüz yılın belli dönemlerinde beyliğin idaresinde kalan bölgelere dağılmış olanlar ile XVI. yüzyılda Osmanlı idaresindeki diğer konar-göçer teşekküllere katılmış Dulkadirli aşiretlerinin yaylak-kışlak alanları da eklendiğinde Dulkadirli yurtlarının son derece geniş bir saha teşkil ettiği görülür.

Harita: XVI. Yüzyılda Dulkadirli Türkmenlerinin Dağıldıkları Saha

Açıklama: Haritada Dulkadirli Türkmenlerinin ana külesinin yayıldığı saha genel hatlarıyla verilmiştir. Dulkadirlilerden çok sayıda aşiret barındıran diğer Türkmen teşekkülleri de haritada gösterilmiştir. Batı Anadolu'da yurt tutan ve İran sahasına giden Dulkadirli aşiretlerine ise haritada yer verilmemiştir.

Maraş ve Çukurova Bölgesi

Dulkadirli eyaleti, ilk tesis edildiği dönemde Maraş ve Bozok olmak üzere iki sancaktan mürekkepti. Coğrafi olarak birbirine uzak olan bu iki sancağın aynı eyalet dâhilinde yer alması, eyaletin Dulkadirli aşiretlerinin dağıldıkları bölgelerin esas alınarak teşkil edilmesiyle ilgilidir (Koç 2000: 489). XVI. yüzyıl başında Maraş sancağı merkez Maraş kazasından başka Elbistan, Kars-ı Maraş (Kadirli) ve Zamantı kazalarından, Bozok sancağı ise Bozok ve Kırşehir kazalarından oluşuyordu (Şahin 1994: 552-553; BOA,TD/155). Dulkadirli Türkmenleri de yayıldıkları bu sancaklara uygun olarak Bozok ve Maraş olmak üzere iki ana kol halinde bulunuyorlardı.

Dulkadir Beyliği, Maraş-Elbistan merkezli kurulduğundan Dulkadirli Türkmenlerinin ana külesinin yurdu da Maraş bölgesiydi. Ancak bu bölgeyi Çukurova havalisini de içerecek biçimde geniş bir saha olarak ele almak gerekir. Çünkü yaylakları Maraş ve Kars-ı Maraş bölgesinde bulunan aşiretlerin büyük

kısımının kışlakları Adana sancağının Kınık, Berendi, Yüreğir ve Ayas nahiyelerindeydi. Seyhan ile Ceyhan nehirleri arasındaki bölgeyi kapsayan Yüreğir nahiyesi, güneyde Akdeniz sahiline kadar uzanmakta (Kurt 2005: XLVI) ve XVII. yüzyıl sonunda Dulkadirlilerden ifraz edilen aşiretlerin yerleştirilmek istendiği Misis Kasabası da bu nahiyede bulunmaktaydı. Adana'nın Karaisalı, Hacılı, Sarıçam, Dünderli ve Bulgarlı gibi dağlık nahiyelerinde toplanmış olan Türkmenler içerisinde Dulkadirli aşiretleri yoğun olarak bulunduğu gibi, Sarıçam nahiyesinde de birçok mezra bunlar tarafından ekilmekteydi.

XVI. yüzyılda Sis adıyla müstakil bir sancak olan Adana'nın Kozan ilçesi de büyük ölçüde Dulkadirli tarafından şenlendirilmişti. Haçin (Saim Beyli) ve Mağara (Tufanbeyli), Kars-ı Maraş'a bağlı (Kurt 2005: XLV-XLVI) olup Dulkadirli aşiretlerinin yaylak sahasıydı. Bu itibarla Çukurova bölgesini yurt tutan ve İskenderun'dan Alanya'ya kadar uzanmış olan Ramazanlı ulusu da müstakil bir konar-göçer birliği olmaktan çok gerçekte Dulkadirli de meydana getiren büyük bir Türkmen teşekkülünün parçasıydı.

Bugünkü Osmaniye'nin Kadiri ilçesinin sınırlarında yer alan Kars-ı Maraş kazası da Maraş'ın uzantısıydı. Kazanın Karamanlı Yakası nahiyesi Kars-ı Maraş kasabası çevresini, Savrun nahiyesi Savrun çayı çevresini, Sumbas nahiyesi Sumbas çayının suladığı bugünkü Sumbas ilçesini kapsıyordu. Dulkadirli aşiretlerin yaylak mahalli olan Mağara nahiyesi günümüzde Adana'ya bağlı Tufanbeyli (Mağara) ve Saimbeyli (Haçin) ilçelerinin bulunduğu bölgeydi. Göksun nahiyesi, Göksun ilçesi ve çevresini, Köstere nahiyesi Kayseri'nin Tomarza ilçesi ve çevresini kapsamaktaydı. Anılan bölge bütünüyle Dulkadirli Türkmenlerinin yayıldığı sahaydı.

Dulkadirlilerin Maraş havalisini yurt tutmuş olan kolu, XVI. yüzyılın başında Ağcakoyunlu, Alcı/Elci, Anamaslı (Karacalı), Avcı, Bertiz, Bostancıyan, Varsak, Cerid, Çağırğan, Çimeli, Demrek, Dışarıcıyan, Dokuz (Bışanlı), Döngelili, Eymir, Gurbet, Gündeşli, Karacalı, Kavurgalı, Kızıllı ve Ali Beyli, Koyuncuyan, Küreciyan, Küşne, Osmanlı, Peçenek, Tahirli olmak üzere yirmi yedi ayrı boy altında toplanmıştı. Bu boylara bağlı toplam 757 oymak bulunuyordu (BOA.TD/998: 461). Dulkadirlilerin Kars-ı Maraş'ta bulunan bölükleri ise aynı tarihte Demirecili, Karamanlı, Kavurgalı, Selmanlı, Zâkirli boyları ile Çobanlı, Hatablı, Karı Kışlalı, Mesudlu, Keçelik ve Kemalli oymakları altında toplanmış 350 aşiretten oluşmaktaydı (BOA.TD/998: 488-510).

Dulkadirli Türkmenlerin Maraş ve Kars-ı Maraş'taki aşiretleri 1580 tarihli son tahrirlerinde tek defterde toplamış olarak; Ağcakoyunlu, Anamaslı, Avcı/ Evcı, Avşar, Cerid, Çağırğanlı, Çimeli, Dokuz, Döngelili, Eşkinciyan, Eymir, Gurbetân, Gündeşli, Kara Yuvalı, Kızıllı, Koyuncuyan, Küreciyan ve Küşne boyları altında yaklaşık 600 oymak halindeydi. Bunların yanında müteferrik aşiretler de bir boy teşkil edecek kadar kalabalık nüfusa malikti (KKA.TD/116).

Yozgat Bölgesi

Günümüzde Yozgat çevresini içine alan Bozok bölgesinde Türk varlığı Selçuklu fetihleriyle başlamıştır. Sivas, Amasya, Tokat, Niksar, Çorum, Yozgat ve Kayseri bölgeleri 1175 yılına kadar Danişmendli Beyliği'nin hâkimiyetinde kaldıktan sonra II. Kılıç Arslan tarafından Selçuklu ülkesine katılmıştı. Selçuklu döneminde bölgeye önceki hâkimlerine nispetle Danişmendli Vilâyeti denilmiştir (Sümer 1970, 29; Koç 1989). 1243 yılında Köseadağ yenilgisinden sonra Moğol idaresine giren Bozok bölgesine Tatar kabileleri yerleştirilmiş, bunlar Ankara Savaşı sonuna kadar burada kalmışlardır (Gülten 2014: 409-414). Timur'un Türkistan'a dönerken Tatarları sürüp

götürmesi Dulkadirli aşiretlerinin bölgeye yayılmasını kolaylaştırmış, neticede bölge Dulkadir Beyliği idaresine girmiştir. Bölgeye hakim olan Türkmenler, Oğuzların Bozok koluna mensup olduklarından bölgenin önceden Danişmendli olan adı Bozok olarak anılan hadise sonrasında değişmiş olmalıdır (Koç 2000: 197, 200).

Dulkadir beyleri Bozok'u hanedan ailesinden görevlendirdikleri valilerle yönettiklerinden bölgeyi yurt tutan Dulkadirli oymakları da genellikle boybeylerinden isim almışlardır (Sümer 1973: 312). Beyler, Çandır ve ona yakın olan Kozan (Şahrüh Bey Kışlası) köyünde oturmuşlar (BOA.TD/218: 31), Bozok'u özellikle Alaüdevle Bey ve oğlu Şahrüh Bey zamanında yaptırdıkları cami, mescit, zaviye ve diğer imar faaliyetleriyle şenlendirerek iskâna açmışlardır (Koç 2013: 560). XV. yüzyılın başından itibaren Yozgat ve komşu yörelere yerleşen Dulkadirli oymakları Kızılkocalı, Selmanlı, Süleymanlı, Ağcalı, Çiçekli, Zâkirli, Mesudlu, Ağcakoyunlu, Kavurgalı, Demircili, Şam Bayatı, Söklen, Hisar Beyli ve Karalı boylarına mensuplardı.(Sarı 2015:29, Koç 2013:561).

Bozok bölgesini yurt tutan Türkmenlerin Dulkadirliilerden oldukları önceden beri bilinmekle beraber onların buraya Yeni İl havalisinden girdikleri kabul edilmekteydi. Buna göre Maraş çevresinde ve Suriye'nin kuzeyinde kışlayan aşiretler yaylamak için Yeni İl havalisine gelmişler ardından Bozok'un Yeni İl'e komşu olan doğu sınırlarından girerek sancağın bütününe yayılmışlardır (Sümer 1973). Bu görüş Yozgat'ın, Sivas taraflarına bakan Akdağmadeni, Çayırılan ve kısmen Sorgun bölgesine yayılmış aşiretler için doğru bir tespittir. Anılan yerler zaten Yeni İl kazası dâhilinde yer alan Gemerek, Gürün, Sivas üçgeninin batı sınırında bulunmakta, bu alan Bozok sancağını yurt tutmuş tüm aşiretlerin değil yalnızca Şam Bayatı aşiretlerinin yaylak sahaları arasında kalmaktaydı. Bu aşiretler, Şam-Halep-Kilis-Antep arasında kışlayıp buradan kuzeybatı yönünde Göksu çayını takip ederek sırasıyla Pınarbaşı, Şarkışla ve nihayetinde Akdağ'a yaylamaya gelmekteydiler. Şam Bayatı aşiretlerinin yayladıkları ve zamanla burada iskân olmaya başladıkları sahaların büyük kısmı Yeni İl'in ayrı bir kaza olmasıyla bu idarî birimin sınırlarına katılmıştı. Bu itibarla daha ilk tahririnden itibaren Yeni İl Türkmenleri arasında görülen Dulkadirli aşiretleri daha çok Şam Bayatı kollarındandı (Sarı 2015: 30).

Bozok sancağının, günümüzdeki Yozgat il merkezi ve çevre köylerinin bulunduğu sahayı kapsayan Baltı kazası ile Kanak-ı Bâlâ (Şefaati) ve Kanak-ı Zîr (Yerköy) nahiyelerini yurt tutmuş olan aşiretlerin büyük bölümünün Kars-ı Maraş'tan, bir kısmının ise Adana üzerinden geldikleri tespit olunmaktadır. Bu aşiretlerin dağıldıkları sahalar dikkate alındığında onların Şam Bayatı aşiretlerinin izlediği yoldan farklı bir güzergâhla Bozok'a ulaştıkları anlaşılmaktadır. Buna göre, Adana-Osmaniye-Maraş hattı arasından hareket eden Dulkadirli aşiretleri, Kayseri ile Nevşehir arasında kalan bölgeyi kat ederek Kırşehir-Bozok arasındaki alana dağılmışlar, bunlardan bazı bölükler ise Keskin yönüne doğru ilerlemişlerdir. Bu tespit Bozok sancağına dağılan aşiretlerin kışlak, yaylak, ziraat ve iskân mahalleriyle ilgili kayıtlardan ve özellikle kendi adlarıyla kurdukları köylerden kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Ayrıca Bozok sancağının anılan kazalarına yayılan Dulkadirli boylarının ve bunları oluşturan cemaatlerinin Kars-ı Maraş'taki kollarıyla aynı isimleri taşımaları bu tespiti daha da kolaylaştırmaktadır.

Öte yandan Bozok'taki aşiretlerin, XVI. yüzyıl başında Adana ve Kars-ı Maraş'taki bölükleriyle irtibatlarının kesilmiş olduğunu da ifade edelim. Muhtemelen Bozok'a yayıldıkları ilk dönemde sancağı yaylamak için kullanan bu aşiretler, kışları tekrar Kars-ı Maraş ve Adana havalisine dönmekteydiler. XVI.

yüzyıl başında ise bu aşiretlerin, kış aylarında kendileri ve hayvanları için korunaklı mevzi ve kışlar kurarak artık bölgeden ayrılmadıkları, Bozok sancağı dâhilinde konar-göçerlik ettikleri görülmektedir (Gülten 2015: 53-59). Yakın mesafeli yaylak kışlak hayatı onların yerleşik hale gelmesini de kolaylaştırmıştır (Gündüz 2002: 162). Bozok'u yurt tutan aşiretler içerisinde Kars-ı Maraş bölgesindeki akrabalarıyla irtibatlarını uzun süre devam ettirdikleri tespit olunan Mamahlılar gibi çok nadir örnekler de vardır. XVII. yüzyılda Bozok ve çevresinde bulunan Türkmenlerin temsilcisi durumundaki Mamahlıların bir kolu Kars-ı Maraş'ta olup, 1649 yılında Kars-ı Maraş'ı dolaşan Evliya Çelebi, “*Bunların çoğu Mamalı Türkmenidir.*” diyerek aslında Bozok ve Kars-ı Maraş'taki aşiretlerin birbirleriyle bağımlı açık şekilde ortaya koymuştur (Evliyâ Çelebi 1999: 102).

Dulkadirlilerin Bozok kolu 1529 yılında Ağcakoyunlu, Ağcalı, Ali Beyli, Çiçekli, Deli Alili, Demircili, Hisar Beyli, Karalı, Karamanlı, Kavurgalı, Kızılkocalı, Mesudlu, Sekili, Selmanlı, Söklen, Süleymanlı, Şam Bayatı, Tecirli, Zâkirli olmak üzere on yedi ayrı boy ve bunlara bağlı olarak kaydedilen yaklaşık 504 ayrı oymaktan müteşekkildi (BOA.TD/155; Gülten 2015: 112). Sancağın 1555 ve 1575 tarihli tahrirlerinde Yörük defteri usulü terkedilmiş olduğundan anılan sayımlardan aşiretlerin bağlı oldukları boyları kesin olarak tespit etmek mümkün değildir. 1555'te 280 oymaktan 138'i; 1575'te 260 oymaktan 139'u bağlı olduğu boy bildirilerek yazılmıştır. Her iki tahrirde de bağlı bulunduğu boya işaret edilen oymaklar daha çok Ağcakoyunlu, Ağcalı, Çiçekli, Kızılkocalı, Selmanlı, Süleymanlı, Sekili, Söklen, Zâkirli, Şam Bayatı ve Taf kabilelerine mensuptu (KKA.TD/30; KKA.TD/31; BOA.TD/315).

Kayseri Bölgesi

Dulkadirli aşiretlerinin Orta Anadolu'da yayıldıkları bir diğer saha Kayseri, Niğde ve Nevşehir arasındaki bölgeydi. Kayseri'yi ilk olarak 1411 yılında Karamanoğullarından alan Dulkadirli Nasırüddin Bey, bölgenin idaresini oğlu Hüsami Hasan'a vermiş, o da Kızılkocalı Türkmenlerinin desteği ile Karamanoğullarına ait olan Develi, Ortaköy ve Ürgüp'ü ele geçirip Niğde ve Aksaray'a kadar ulaşmıştı. Kayseri havalisi zaman zaman kesintiye uğrasa da 1435 yılına kadar Dulkadir Beyliği hâkimiyetinde kalmıştır (Çayırdag 2012: 256-257). Dulkadirli aşiretlerinin bölgeye gelişi ve buradan da Kırşehir ve Yozgat çevresine yayılmaları da ihtimâlen aynı döneme rastlamaktadır.

XVI. yüzyılda Kayseri sancağı genel hatlarıyla Koramaz, Cebel-i Âli, Cebel-i Erciyes ve Köstere nahiyelerinden mürekkep olup buralar Dulkadirli Türkmenlerinin yaylaklarındandı (Yinanç & Elibüyük 2009: LXIII-LXIV). XVI. yüzyılda Develi-Karahisar bölgesi Dulkadirli aşiretleri tarafından meskûn hale getirilmeye başlanmıştı (Yinanç & Elibüyük 2009). Dulkadirli eyaletine tâbi olan Zamantı kazası ise Dulkadirli aşiretlerinin Kayseri çevresinde en yoğun buldukları yerd (KKA.TD/108: 433). Bu kaza, sancağın kuzeybatısında Kızılırmak, Seyhan, Ceyhan ve Fırat nehirlerinin su bölümünde, Tahtalı dağları üzerindeki Soğanlı ve Gövdeli dağları ile batıda Koramaz dağı, kuzey ve kuzeydoğuda Uzunyayla arasında kalan bölümü işgal etmekteydi. Dulkadirliilerin ilk tahririnde Zamantı kazası Hınzırı ve Gömülgin, Pınarbaşı, Çörmüşek ve Zamantı nahiyelerinden oluşuyordu (Solak 2007:18-19; Kurt, 2011: XXXIII-XXXVII). Bugün Kayseri iline bağlı olan Pınarbaşı, Sarıoğlan, Tomarza, Sarız, Develi ve Akkışla, XVI. yüzyılda Zamantı kazasının sınırları içerisinde kalıyordu.

Kayseri-Niğde havalisinde bulunan bir diğer konar-göçer teşekkül olan Danişmendli Türkmenleri arasında da mühim miktarda Dulkadirli aşireti vardı. XVI.

yüzyılın sonlarında Orta Anadolu'da konar-göçerlik eden Gündeşli, Herikli, Ceceli, Cerid, Çöplü Avşarı, Çomdan, Davud Hacılı, Karahacılı, Kızılkocalı, Kulfalı, Küşne, Sarsallı, Selmanlı, Yeğen Alili gibi Dulkadir Türkmenlerine mensup bazı oymakların da aralarında bulunduğu aşiretlerden Danişmendli adıyla yeni bir kaza oluşturulmuş, anılan aşiretler bundan sonra Danişmendli Türkmeni diye isimlendirilmiştir (Gündüz 2005:47-49, KKA.TD/136: 230-246). Alaaddinli, Alemlı, Beşirli, Boynu Yoğunlu, Deliler, Davud Hacılı, Gökkazlı, Karalı, Kaşıkçı, Maraşlı, Müminli, Saraycıklı, Sarsal, Tacirli, Tur Ali Hacılı aşiretleri de büyük ihtimâlle Dulkadirlilerden ayrılarak Danişmendlilere katılmışlardı. Zira Maraş tahrirlerinden, anılan aşiretlerin yaylaklarının büyük oranda Niğde ve Kayseri arasında bulunduğu tespit olunmaktadır. Bu aşiretlerin bir kısmının yaylakları Bozok'un Akdağ kazası ile Keskin havalisindeydi. XVI. yüzyılda Niğde'ye bağlı olan Ürgüp çevresinde kurulan birçok köyde Dulkadirli obalarının meskûn olması yine aynı gerekçeyle ilgilidir.

Yeni İl Bölgesi

Kuzey Suriye'de kışlayan Dulkadirli Türkmenlerinden büyük bir bölük ile Halep Türkmenlerinden bazı aşiretlerin yaylağı olan Yeni İl, Sivas'ın Kangal ilçesi merkez olmak üzere doğuda Divriği kazasının batı kısmı, batıda Şarkışla ve Kangal arasındaki bölge ile Bozok sancağının Gedik ve Emlâk nahiyelerinin bir bölümünü, kuzeyde Tecer Dağı'na kadarki sahayı, güneyde ise bugünkü Mancılık köyüne kadar olan alanı kapsamaktaydı. Bölgedeki Türkmenlere de Yeni İl Türkmenleri ya da Üsküdar'daki Mihrimah Sultan evkafına gelir olarak yazıldıklarından, Üsküdar Türkmeni denilmekteydi (Şahin 1980: 10-15).

Yeni İl adının, Konya ovasını yurt tutan Atçeken Türkmenlerine ait idarî birimlerden biri olan Eski-İl'e nispeten verilmiş olabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır (Şahin 2006: 156-157). Oysaki Maraş'ın 1525 tarihli tahririnde birçok Dulkadirli aşiretinin önceden beri Yeni İl'de bulduklarına işaret edilmesi bölgenin isimlendirilmesinin Osmanlı hâkimiyetinden önceye ait olduğunu ispat etmektedir. Yeni İl ismi, ihtimalen Dulkadir Beyliği tarafından yeni yurt açılmasına işaret etmek amacıyla verilmiştir.

1548 tarihli Yeni İl tahririne göre Yeni İl Türkmenlerinin büyük kısmının Dulkadirli Türkmenlerinden oluştuğu görülür. Dulkadirli Türkmenlerinden ifraz edilerek Yeni İl Türkmenlerine dâhil edilen oymaklar; Abdallı, Âdem Fakihli, Avşar, Ağalı, Ağca Ahmedli, Ağcakoyunlu, Ağcalı, Anamaslı, Araplı, Ayı Damlı, İmanlı ve Bedil Avşarı, Barak, Bazlamaçlı, Boynu Yoğunlu, Cerid, Çağıranlı, Çakal Demircili, Çandarlı, Ceceli, Çiğdemli, Çimeli, Çöplü Avşarı, Çungar, Danişmendli, Dokuz, Davud Hacılı, Eymir, Gündeşli, Kavurgalı ve Musa Hacılı oymaklarıydı (Sarı 2015: 32-33). Yeni İl'in ilk sayımına göre bu ili meydana getiren 68 oymağın 55'i; 1583'te ise 190 oymağın 149'u Dulkadirli aşiretlerindendi (Gündüz 2009: 92-93). Görülüyor ki gerçekte Yeni İl Türkmenlerini meydana getiren ana kitle, Dulkadir bölgesinden gelen aşiretlerdendi ancak muhasebe kayıtlarından dolayı Yeni İl olarak anılmak durumunda kalmışlardı.

Yeni İl tahririnde aşiretler Dulkadirli veya Yabaneri olmalarına göre tasnif edilmiş olsa da aralarında hangisine mensup oldukları belirtilmeyenler de vardır. Ayrıca Yeni İl tahririnde hangi boydan oldukları belirtilmeksizin kaydedilen oymaklar arasında Dulkadirli aşiretleriyle ortak isimleri taşıyanların bulunduğunu hattâ Yabaneri olarak kaydedilenler arasında dahi aslen Dulkadirden olduklarına işaret edilenlerin olduğunu da ekleyelim. Bu itibarla bu ildeki Dulkadirli kolunun oranı yukarıda verilenden bir miktar daha yüksek olmalıdır.

Diyarbakır-Erzurum Bölgesi

Bozulus Türkmenleri, Urfa-Diyarbakır ve Mardin üçgeninde bulunan Berriye’de kışlamakta, yazları ise Bingöl, Erzurum ve Kars platolarına dağılan büyük bir göçer teşekküldü (Gündüz 2007: 77-80). Bozulus’un esasını Akkoyunlu bakiyesi aşiretler oluşturmakla birlikte içlerinde büyük bir Dulkadirli kolu da vardı. Dulkadirli Türkmenleri, bölgenin Osmanlı hâkimiyetine girmesi üzerine Akkoyunlu bakiyesi olan diğer Türkmen unsurlarla birlikte Bozulus adı altında yeni bir teşekkül oluşturmuştu (Gündüz 2009: 89; Sümer 1949: 49).

Dulkadirli aşiretleri bölgede Akkoyunlular zamanından beri bulunuyorlardı (Gündüz 2009, 88-89). Nitekim Uzun Hasan’ın gücünün zirvesine eriştiği dönemde Akkoyunlu hizmetine giren birçok Türkmen reisi arasında Dulkadirli tebaasından olan Kara Bey, Bayat boyu beylerinden Abdi ve Hüseyin Bey de bulunmaktaydı (Yinanç 1989: 58). Bu beyler, Otlukbeli Savaşı’nda Akkoyunlu ordusunun sol tarafında Arslan Bey idaresinde görev almışlardı (Hasan-ı Rumlu 2006: 516).

Dulkadirli beylerinin kendilerine bağlı aşiretleriyle Akkoyunlu konfederasyonuna katılmış oldukları kati olmakla birlikte Dulkadirli Türkmenlerden hangilerinin Akkoyunluların hizmetine girdiği tam olarak tespit edilememektedir. Ancak Akkoyunluların yıkılış sürecinde hükûmetle anlaşamadıkları için yeniden Dulkadir iline dönen Avşar, Çağıranlı, Cerid, Karaca Araplı, Gündeşli, Çimeli, Dodurga, Mihmadlı gibi kırk kadar oymaktan oluşan bir topluluğun varlığından haberdarız (Gündüz 2009: 89). Osmanlıların, Diyarbakır’ı almalarından sonra dağılan bu aşiretler, Dulkadir Beyliği sahasına gelerek bir müddet Dulkadirli aşiretleriyle konup göçmüşlerdi. Dulkadir Vilâyeti tahriri için il yazıcıları buraya geldiklerinde, sipahiler bu aşiretleri, “*bizim tâifemizdir*” diyerek kendilerine gelir olarak yazdırmışlardı. Aynı zamanda bu aşiretler diğer Akkoyunlu bakiyesi bölüklerle birlikte padişah hasları içerisinde de yer alıyorlardı. Böylece hem Dulkadirli sipahilerine hem de padişah haslarına vergi vermek zorunda kalan aşiretler, tamamen Dulkadir vilâyetinden ayrılıp yalnızca has reayası olarak tek taraflı vergi ödemek için merkezi hükûmete başvurular. 1540 tahririnde iki tarafa vergi vermelerinin önüne geçilip, bütünüyle Bozulus olarak kayda geçirildiler. Anılan tarihte yapılan ilk tahrire göre 7325 vergi hanesinden oluşan Bozulus’un, yaklaşık %27’sini oluşturan 2757 hanesi Dulkadirli Türkmenlerindendi (Gündüz 2009: 89).

Dulkadirli Türkmenlerinden ifraz edilerek Bozulus’a dâhil edilen bir kısım aşireti Maraş tahririnde o sırada Diyarbakır’da oldukları kaydıyla yazılmaları sayesinde tespit edebilmekteyiz. Ancak bazı küçük oymaklar ya daha büyük aşiretlere dâhil edildiğinden ya da doğrudan bağlı oldukları boyun ismiyle aktarıldığından aşiretleri kesin olarak eşleştirmek mümkün değildir. 1525 tarihli Maraş defterine göre Diyarbakır’da bulunan aşiretler 35 kadar olup bunlar; Ali Görenli, Ali Fakihli, Anamashlı, Avşar, Bektaşlı, Beyceğizli, Burnazlı, Ceceli, Çağıranlı, Çimeli, Çirkin, Demrek, Dodurga, Elmacalı (Elma Hacılı), Emir Kala, Eymir, Eymir Şallı, Fakihli, Hacılı, Harun, Hüseyin Hacılı, Kınışlı, Kızıl Beyli, Ökle, Ömerli, Sarı Ömerli, Sultan Hacılı, Şuayibli, Terzili, Tur Ali Hacılı, Tuş, Tacirli/Tecerli, Yabaltınlı aşiretleridir (BOA.TD/402). Öte yandan Dulkadirden ayrılarak Bozulus’a dâhil edilen aşiretlerin tespit edilmesi için tutulan bir başka kayıt bu aşiretlere yeni bazılarını da eklemektedir. Buna göre; Ahurcuklu, Alagözlü, Anamashlı, Araplı, Avcı, Karkın, Karaca Alili, Kara Tahtalı, Kızılkocalı, Köse Bekirli, Köçekli, Kütüklü, Küşne, Musacalı, Şam Bayatı, Okçu Hacılı, Türkmen

Alili, Ulubeyle ve Yazır oymakları da Bozulus'a dâhil edilmiş Dulkadirli aşiretlerindedir. (BOA.TD/448: 1-31).

Batı Anadolu

Dulkadirli Türkmenlerinin ana kütesinden ayrılan bazı obalarının Batı Anadolu hatta Rumeli bölgesine de gitmiş olduklarını da ilave etmek gerekir. Afyon-Emirdağ bölgesinde büyük bir Dulkadirli kolundan başka Hamid sancağının Anamaslı nahiyesinde de bir Dulkadirli koluna tesadüf edilmektedir. Özellikle XVII. asrın sonundan itibaren Rakka çevresine iskân olmayı kabul etmeyen bazı Dulkadirli obalarının Batı Anadolu'da Aydın ve Balıkesir havalisine dağıldıkları bilinmektedir (Gündüz 2009: 93).

Safevîlere Katılan Dulkadirli Aşiretleri

Dulkadirli Türkmenleri, Safevî Devleti'nin kurulmasında da mühim rol oynamış, bu süreçte kabileler halinde İran'a gidenleri de olmuştur. Şeyh Safiyüddin döneminden itibaren, Erdebil'de kesif bir Türk nüfusunun bulunması ve şeyhin Anadolu'yu darü'l-harb görenek tarikat içerisinde rüşünü ispat etmiş olan dervişleri Anadolu'ya göndermesi Türkmenler içerisinde Safevî tarikatının yayılmasında etkili olmuştur (Gündüz 2010: 1-3). Safevî halifelerinin daha önce tarikata intisap etmiş olan aşiret mensuplarından olması konar-göçerler arasında Safevî etkisini hızla artırmıştır (Savaş 2013: 99).

Şeyh Safiyüddin'in torunu Hoca Ali'nin Anadolu'da özellikle de Teke, Hamit ve Karamanoğulları gibi Türk beyliklerinde birçok müridinin bulunması Şeyh Cüneyd'den itibaren Şii karakter gösteren Safevîye tarikatının siyasi emelleri için mühim insan kaynağını sağlamaktaydı (Hinz 1948: 9; Celâlzâde 1990: 48-51, 129). Cüneyd'in Osmanlı Anadolu'sundan Karaman bölgesine oradan da Çukurova-İçil hattında yer alan Varsak, Halep ve Dulkadirli Türkmenleriyle irtibat halinde olabilmek için onların kışlak mahalli olan Halep taraflarına daha sonra da Canik bölgesindeki Çepniler arasına gidip Akkoyunlu ülkesine döndüğü yolculuğu sırasında Türkmenlerden gördüğü ilgi onu hedefleri konusunda cesaretlendirmiş olmalıdır (Sümer 1999: 10-11).

Cüneyd ve Haydar'ın tesis etmeye çalıştıkları devlet Haydar'ın oğlu Şah İsmail tarafından kurulduğunda Safevî Devleti'nin idari ve askeri gücü büyük ölçüde Türkmenler tarafından oluşturulmuştu. Şah İsmail'in müritlerini yanına çağırduğunda Erzincan yaylasında toplanan Türkmenler arasında Ustaçlı, Şamlı, Avşar, Tekeli, Varsak, Kaçar, Karacadağ'dan başka mühim miktarda Dulkadirli Türkmeni de vardı (İbn-i Kemâl 1997: 277). Bu esnada Şah İsmail'in Türkmen kuvvetlerine katılan Dulkadirlilerin nüfusu 5000 kişi kadardı. Dulkadirli Türkmenlerinden Söklen, Ağcalı, Hacılı, Ağca Koyunlu, Şam Bayadı, Eymir, Çiçekli, Camuslu, Şâdi Beyli, Kavurgalı, Şemseddinli, Şamlı, Sarı Şeyhli kabileleri ve bunlara bağlı aşiretler Safevî konfederasyonu içerisinde yer aldılar (Sümer 1999: 180-187). Safevîlere Bozok'tan katılan Maraş havalisine göre daha fazla oldu. Zira Maraş'ta Dulkadirli beyleri tarafından da desteklenen Sünni Halvetî mezhebinin temsilcisi zaviyelere ve aşiretler içerisinde bu mezhebe mensup dervişlere rastlanmaktadır. Bozok'tan Safevîlere katılan Çiçekli, Hacılar, Ağcalı, Ağcakoyunlular, Şam Bayadı, Kavurgalı aşiretlerinin yayıldıkları sahalarda ise heterodoks İslam inancını etkin kılan bir yapı vardı. Anılan bölgedeki Yusuf Abdal, Can Abdal ve Kılıç Abdal gibi zaviyelerin yanında aşiretler arasında Hacı Bektaş halifelerinin dolaşıyor olması da Safevî etkisinin artmasında kolaylaştırıcı rol oynamıştır (Ocak 2009).

Sonuç

Dulkadirli Türkmenlerinin yurtları Anadolu'da çok geniş bir bölgeyi içine alır. Dulkadirli aşiretlerinin en kesif olduğu yerler beyliğin kurulduğu Maraş havalisiyle Tatar kabilelerinin çekilmesinden sonra bütünüyle onlar tarafından doldurulan Bozok çevresiydi. Maraş'taki aşiretler bu sancağa komşu bölgelere de dağılmışlar, bilhassa Çukurova'daki varlıklarıyla burayı Ramazanlı ulusuyla paylaşılan ortak bir yurt haline getirmişlerdi. Antep, Behisni, Hassa, Azez ve Halep çevresi de Dulkadirlilerin kışlakları arasındaydı. Bugünkü Yozgat havalisindeki aşiretlerin yurtları da Kırşehir, Keskin ve Sivas taraflarına doğru genişliyordu. Dulkadirlilerin yurt tuttuğu sahalar arasında beyliğin hâkimiyetinde kaldığı süre içerisinde aşiretlerin yayıldıkları Kayseri, Nevşehir, Niğde yöreleri de vardı.

Dulkadirli aşiretlerinden aynı nahiye dâhilinde kısa mesafeli yaylak ve kışlak hayatı sürenler olduğu gibi kışı Akdeniz sahilinde, Halep çevresinde yahut Berriy'e'de; yazı Akdağ, Erciyes veya Erzurum-Bingöl yaylalarında geçirenleri de vardı. Özellikle uzun mesafeli göçerlik eden bu aşiretlerden bir kısmı ana küteden ayrılarak sair Türkmen aşiretleriyle birlikte konar-göçerlik etmeye başlamışlardı. Osmanlı hükûmeti bu Türkmen aşiretlerini ayrı idari birimler olarak yeniden teşkil ederek Bozulus, Yeni İl ve Danişmendli gibi isimler verdi. Bu teşekküller Dulkadirlilerden de çok sayıda aşiret barındırdığından bunların konar-göçerlik sahaları da Dulkadirlilerin yurtları arasında bulunuyordu.

Kaynakça

I. Arşiv Vesikalari

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA), *Tahrîr Defteri* (=TD)/ 998, 155, 218, 315, 402, 448.
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi (=KKA). *Tahrîr Defteri* (=TD)/ 30, 31, 108, 116, 136.

II. Ana Kaynaklar ve Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

- ABÛ'L FARAC, Georgy (1999), *Abû'l Farac Tarihi*, c.I, (çev. Ö.Rıza Doğrul). Ankara: TTK Yay.
- CELÂL-ZÂDE MUSTAFA (1990). *Selim-nâme*, (Yay. Haz. A. Uğur & M. Çuhadar). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- EVLİYÂ ÇELEBİ (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, c.III, (Yay. Haz.: Y. Dağlı & S.A.Kahraman). İstanbul: YKY Yay.
- HASAN-I RUMLU (2006). *Ahsen'üt-Tevârih*, (çev. M. Öztürk). Ankara: TTK Yay.
- İBN-İ KEMÂL (1997). *Tevârih-i Âl-i Osman VIII. Defter*, (Yay. Haz.: A. Uğur). Ankara: TTK Yay.
- İBN ŞEDDÂD (1941). *Baypars Tarihi*, c.II, (çev. Şerefüddin Yaltkaya). İstanbul: TTK Yay.
- KURT, Yılmaz (2005). *Çukurova Tarihinin Kaynakları III, 1572 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrîr Defteri*, Ankara: TTK Yay.
- KURT, Yılmaz (2011). *Çukurova Tarihinin Kaynakları V, 1563 Tarihli Kars-ı Mar'aş Sancağı Mufassal Tahrîr Defteri*, Ankara: TTK Yay.
- YİNANÇ, Refet & ELİBÜYÜK, Mesut (2009). *Kayseri İli Tahrîr Defterleri I*, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay.

III. Araştırma Eserleri

- CAHEN, Claude (1972), "İslam Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı", (çev. Zeynep Kerman). *Türkiyat Mecmuası*, S.17: 77-100.
- ÇAYIRDAĞ, Mehmet (2012). "Fatih Devrinde Kayseri'de Osmanlı-Dulkadirli Sınırı" *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Belediyesi Yay.: 255-264.

- GÜLTEN, Sadullah (2014). “Ankara Savaşı Sürecinde ve Sonrasında Nüfus Hareketliliği”, *1402 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi*, (ed. Mustafa Alkan). Ankara.
- GÜLTEN, Sadullah (2015). *Bozok Türkmenleri*. İstanbul: Pervane Yay.
- GÜNDÜZ, Tufan (2007). *Anadolu’da Türkmen Aşiretleri Bozulus Türkmenleri 1540–1640*, İstanbul: Yeditepe Yay.
- GÜNDÜZ, Tufan (2005). *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri*, İstanbul: Yeditepe Yay.
- GÜNDÜZ, Tufan (2002). “Konar Göçer”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. c.26. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.: 161-163.
- GÜNDÜZ, Tufan (2009). *Bozkırın Efendileri, Türkmenler Üzerine Makaleler*, İstanbul: Yeditepe Yay.
- GÜNDÜZ, Tufan (2010). “Safevî Şeyhleri ve Anadolu Türkmenleri”. *XV. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, 11-15 Eylül 2006 (Ayrı Basım)*, Ankara: TTK Yay.: 1-3.
- HİNZ, Walter (1948). *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd, XVI. Yüzyılda İran’ın Milli Bir Devlet Haline Yükselişi*. (Çev.:T. Bıyıklıoğlu), Ankara: TTK Yay.
- KOÇ, Yunus (1989). *XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskân ve Nüfus Yapısı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- KOÇ, Yunus (2013). “Yozgat”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. c.43. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.: 559-564.
- KOÇ, Yunus (2000). “Bozok Türkmenleri”, *Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*. Ankara.
- KOÇ, Yunus (2000). “Dulkadirli’den Osmanlı’ya Bozok”, *Osmanlı İmparatorluğu ve Bozok Sancağı*, Yozgat, s. 483-497.
- KOPRAMAN, K. Yaşar (2002). “Osmanlı-Memlûk İlişkileri”, *Türkler*, IX.c., Ankara: Yeni Türkiye Yay.: 470-485.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2009). *Babaîler İsyanı*. İstanbul: Dergah Yay.
- SARI, Arif (2017). “Oğuz İli’nden Anadolu’ya Türkmenler”, *Konya Araştırmaları Göç ve İskân*, (ed. A. Aköz, D. Yörük). Konya: Palet Yayınları, 45-64.
- SARI, Arif (2015). *XVI. Yüzyılda Dulkadirli Türkmenleri*. (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- SAVAŞ, Saim (2013). *XVI. Asırda Anadolu’da Alevilik*, Ankara: TTK Yay.
- SOLAK, İbrahim (2007). *XVI. yüzyılda Zamantu Kazâsı’nın Sosyal ve İktisâdî Yapısı*, Konya: Tablet Yay.
- SÜMER, Faruk (1970). “Anadolu’da Moğollar”. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, s.1. Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yay.
- SÜMER, Faruk (1973). “Bozok Tarihine Dâir Araştırmalar I”, *Cumhuriyetin 50. Yıldönümüne Armağan Kitabı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yay : 309-351.
- SÜMER, Faruk (1949). “Bozulus Hakkında”. *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*. 7/2.c.: 29-60.
- SÜMER, Faruk (1999). *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara. TTK Yay.
- SÜMER, Faruk (1952). “XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak’ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumî Bir Bakış”, *İÜ. İktisad Fakültesi Mecmuası*, c.IX/1-4: 509-523.
- ŞAHİN, İlhan (1994). “Dulkadir Eyaleti”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. c.9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.: 552-553.
- ŞAHİN, İlhan (2006). *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, İstanbul: Eren Yay.
- ŞAHİN, İlhan (1980). *Yeni-İl Kazâsı ve Yeni-İl Türkmenleri (1548-1653)*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- TURAN, Osman (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Turan Neşriyat.
- YİNANÇ, Refet (1989). *Dulkadir Beyliği*, Ankara: TTK Yay.